Број 29. У Новом Саду, у петак 8. фебруара 1908. Година XLIII.

„Застава“ излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

(Јутарњи лист.)

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул, бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Пред изборе посланика у Хрватској и Славонији.

Од избора посланика у Хрватској и Славонији деле нас још само неколико дана. Бирачи ће тада имати да рекну, коме поклањају своје поверење. Од те њихове речи зависи опстанак и напредак српског народа и домовине. Добро каже народна пословица: како прострешь, онако ћеш и лећи.

Србима бирачима неће бити тешко да одлуче, на коју ће страну. Њима су позната дела свију странака. Не треба да суде по речима, него по делима. Где дела говоре, ту су речи излишне. Српски народ могао је баш у последње време да се увери, ко му је пријатељ, а ко непријатељ. Хвала Богу, српски народ добро види и неће да се поводи за којечијим измећарима и себичњацима, који гледају само своју личну корист.

Српски народ у Хрватској и Славонији уверио се, да му је једини искрени пријатељ српска народна радикална странка. Она је увек радила отворено с народом и само за народ. На сваком месту и у свакој прилици заузима се за народна права и народни напредак. Међутим наши противници заузимали су се само за своје лично добро. Тога ради удружили су се они са противницима народних права и српског народа.

Док је српска народна радикална странка најодлучније водила борбу, да се народна права у народно-црквеној автономији осигурају, дотле су се самосталци удружили са свима мрачњацима: клерикалцима и браниковцима, да та права српског народа униште. Кад је српска народна радикална странка прегла, да спречи зрчење народног иметка на калуђерско уживање, самосталци су се упели, да остане и даље старо зло. Отворено су помагали оне, који би да и даље расипају, па ма нам све школе пропале

На српском народно црквеном сабору у Карловцима 1906. и 1907. године самосталци су кукурекали и маукали и непрестано ометали рад, да би калуђери могли и даље да остану без надзора. Онда би они за народну просвету давали годишње 3 форинта 99 новчића, по 8 филера а кадгод и ништа, као што је и бивало. То је као милостиња нека. Зар толики да буде приход од 35.000 јутара земље и другог великог имања? Зар да тај сав приход утроше 80 људи и да још задуже манастире? Да би све то и даље могло остати и да би спасли свога покровитеља, патријарха Бранковића, побегли су из сабора срамно.

Па и то им није доста било, него су мољакали Векерла, да не потврди саборске закључке. Поред тога неће да се покоравају наредбама саборског одбора, него непрестано шаљу утоке угарској влади и тако стварају безвлашће. А нису они бољи ни на политичком пољу. И тамо су гледали само себе и своје интересе. Непрестано су обијали прагове мађарских министара, да их оставе на власти. Они и сада при избору потпомажу злогласног Вадаја, који је забранио, да се употребљава ћирилица по судовима. Могу ли то да раде поштени Срби? Они су се удружили са највећим душманима Срба само да спасу своје посланичке мандате. Где немају свог кандидата, ту раде против Србина за којекакве Орбождере. У Срем нам послаше бившег подбана Николића, који не зна честито српски да говори, јер је Хрват душом и срцем. Тај се није усудио ни да спомене да постоји српски народ. Послали су нам у Срем Гавру Манојловића, који је издавао лист за похрваћивање Срба ђака, а није смео да говори у почаст нашем дачном песнику Змају. Заједнички раде с онима, који хоће да похрвате не само нас овде, него и у Босни и Херцеговини. Самосталац Васа Муачевић новцем помаже друштво за похрваћивање грађана Осека. Заједно раде са уредником „Хрватског Бранника“, који тражи, да се униште српске школе у Митровици.

Још би много могли рећати самосталских греховa. Но и ово је доста за сваког честитог Србина. Знају самосталци, да их српски народ не мари. Они и не рачунају на већину српских гласова. Они отворено кажу: ми ћемо имати уза се несрпске бираче (па Несрбима и служе), а главно је, да откинемо из сваког села по неколико српских гласова, да се дочепамо већине. Зато, Срби бирачи, отварајте очи. Збијте се у густе редове и пођите сви сложно на изборе. Гласајте само за радикалне кандидате, јер је само радикална странка права српска народна странка. Дела говоре, да је тако. Она се ослања само на српски народ, а не тражи туђинску помоћ. Нико нека не изостане, јер ће се љуто огрешати о Српство. Нико не сме изостати са изборног негдана, јер ће се решавати о будућности нашег народа. Нека се сете тешке клетве кнез-Лазара за оне, који не дођоше на бој — на Косово. Све оне, који у овом судбоносном часу не учине своју свету дужност, стићи ће народна клетва.

=

Николај Чариков.

Николај Чариков именован је помоћником руском министру спољ. послова у Београду. Он је за владе краља Александра био у Београду две године руски посланик, и као такав тежио је да дође у што тешње везе како са интелигенцијом и трговцима у Београду тако и са виђенијим људима из унутрашњости. Живо се заузимао, да се између Србије и Русије отворе трговински односи и да се у Србији одомаћи сађење памука. Краљ Александар га је с почетка радо имао, јер му је Чариков обећао да ће му израдити посету на руском двору. У руском двору су у један мах пристали на то, али су одмах и одустали од тог. Тим поводом пао је Чариков у немилост код Александра. За Чарикова се говори, да је знао о завери против краља Александра и да је кроз прозор руског посланства, које се налази преко пута од старога конака, посматрао само дело.

Кад је краљ Петар дошао у Србију, дочека га Чариков службено са свим својим особљем, те тиме доведе у неприлику аустро-угарскога посланика Думбу, који, немајући куд, изађе и сам на станицу да дочека краља Петра. По том добије допуст и оде из Београда не вративши се више.

Чариков је отворен и ватрен присталица словенске мисли. У Германцима гледа он опасног непријатеља не само руског, него и опште словенског. Он је одлучно за то, да се германском продирању на исток стане на пут. Како је Србија на том путу, по ком треба да се излије германска најезда, тражи он да Србија буде уређена и снажна. Тек онда ће она моћи не само одржати себе, него, запречив германску поплаву, моћи ће и за Словенство учинити једну огромну, управо пресудну услугу.

Изборна борба у Хрватској и Славонији.

Избори посланика обавиће се 14. и 15 фебруара о. г. Првог дана ступају радикални кандидати у борбу у овим срезовима: Шамановцима, Стара Пазова, Ириг, Хртковци, Рума, Мартинци, Митровица, Илок, Моровић, Шид, Нуштар, Даљ, Нова Гордишка, Дару-

ПОДЛИСТАК.

Порука.

Ор'о кликће са Фрушкијех Гора,
Остарио полећети мора,
Остарио није ослабио,
Рамена је своја раширио. —

Ох! рамена — поуздање наше, —
То је оно, од чега се плаше
Суре птице, па и гавранови,
Јер се боје кад лете орлови. —

Лети ор'о са Фрушкијех Гора,
Види му се, — тако бити мора;
Жао му је и срце га боле,
Када види што се ради доле. —

Тамо доле у равноме Срему; —
Куку нама! — Та жао је њему,
Жао му је ал' не крила своја,
Већ Србина и његова соја:
Од свих страна, па и нашег Срема,
Што Србину душман данас спрема. —

Стари ор'о узлећет' је мор'о,
У облаке, у високе зраке,
Са висина, да нам каже свима,
Кога треба да бирамо сина. —

Кликће ор'о по врх Срема равна,
Па дозива свог Србина брала;
Ој, Србине, српског рода синче!
Стари ор'о 'вако теби кличе:

Што си стао, што си малаксао,
Душом својом дисати престао?
Зар ти не знаш, шта се теби спрема?
Бутун, роде, да Србина нема!..

Ја сам птица — стара познаница,
Твоме роду врла узданица:
К'о што волем соколиће своје,
Тако љубим Обилиће твоје!..

Стар сам ор'о не бих лећет мор'о,
Да ме, Србе, јад твој не примор'о:
„Види ми се, мријет ми се неће“,
Дремат' ми се баш ни мало неће!.

Жалост твоја покрену ме стара,
У тимору немам више мара,
Него слетих да вас видим миле,
Куда своје ви трошите силе?..

Зар не знате, жалосна вам мајка,
Како ј' мени тужном без облака?
Без облака?.. моја крила лака,
Свакој рђи била б' наопака. —

„Ор'о гњездо врх тимора вије,
Јер слободе у равнице није!“ —
То је порук мојих соколића,
Зар ви нисте синци Обилића?!..

Што слушате и што верујете?
Издајице свога рода клете!
Који вама са Хрватством прете;
Зар Србином да се зват не смете?!..

Срби моји, соколови моји,
Друго вама данас не престоји:
Узмите се и поуздајте се,
Сами у се и у своју снагу,
А сви други нека иду врагу. —

Ваша снага, није мала шала,
Доста има данас радикала,
Радикала, опробаних тића,
К'о што памтим старог Милетића!..

Само њима поклоните веру,
Самосталце јурите на деру;
Ко се дере, заслужује деру,
Ал' никако вашу српску веру!..

Чувајте се оних Загрепчића,
Хрватића и Прибићевића,
Бањанина, Буда Будисава,
Већ одавна тамо враг не спава!..

Знате браћо, шта се тамо спрема? —
Сложили се да Србина нема! —
Уништише и светога Саву,
Да Србина убију у главу. —

Ој Срби из Баније, Лике,
Задржите ваше издајнике,
Тамо горе у ваше тиморе;
У Срему се соколови боре!.. —

Тако њима поручите Сремци,
Не требају вама Бунијевци,
Поред ваших поноснијех ждрала,
Као што је странка радикала!..

Беш. 25. јануара 1908.

Стари Орао.

Марковић долазио је у Бујановце, Врестач и Краљевце, да кортешира за радикале. Краљевачки бележник слабо чује, па како г. пристав није могао викати, написа му на цедуљу, да ради и гласа за Ђурђевића. И начелника је Ђоку Антића наговарао да гласа за радикала. Начелник му је одговорио, да је до сада био радикал, али сад баш зато неће више да буде, јер власти раде за радикале. Народ све више прогледава откад се уверио, да се власти заузимају за радикале, баш као пре за мађароне а г. пристава упозорујемо да се и на њега протеже закон о заштити слободе избора.«

Ова је белешка скроз измишљена и скројена у уредништву „Србобрана“. А да је то тако, има необоривих доказа. — Краљевци не спадају под хртковачки изборни котар у ком је кандидовао др. Н. Ђурђевић. Краљевци спадају у румски изборни котар. Па кад је то тако, како је м гао котарски предстојник наложити бележнику из Краљевице да гласа на дра Николу Ђурђевића, кад Ђурђевић није тамо кандидат. „Србобран“ вели, да то постоји чак написмено То је, да нам изгледа — вероватније Та зар котарски предстојник не зна која његова места припадају ком изборном котару?! Зар не зна да Краљевце припада румском котару?! Није то! Него неко из уредништва „Србобрана“, који је измишљао ону лаж и клевету, није знао које место припада коме срезу, па се тако обрукао Кад други пут хоће опет да нешто слично слаже, нека прочита изборни закон па ће тамо наћи и то, како су подељени котареви.

Новопазарски санџак.

Део Турске, што се од босанске границе провлачи између Србије и Црне Горе, зове се Новопазарски Санџак (Ст. Србија). Кроза њ би имала ићи пруга, што је намерава градити Аустроугарска Пруга би била наставак од пруге Брод-Сарајево Вишеград. Пруга би се имала изградити од Вишеграда до Митровице, а од Митровице води већ готова пруга преко Скопља на Солун. Предео Новопазарског Санџака је бреговит и врло сиромашан у путним везама Највеће вароши су Плевље и Нови Пазар, свака од прилике са 10 000 душа, за тим Нова Варош, Бјелопоље и Сјеница са својих 2000—4000 становника Становништво је доста ретко настањено (25 — 50 по квадратном километру), и састоји се из Срба у већини по том Арнаута и Турака Има два нацрта, да се изради пруга Вишеград-Митровица (турска) По једном би пруга имала ићи преко Сјенице и Новог Пазара, и свакако ће се та пруга и изградити. Та пруга тече ближе граници Србије, земљиште је доста обрађено и настањено, у Сјеници се држе велики марвени вашари а у суседним деловима Србије има огромних мајдана гвожђа, бакра и угља. Пруга ће бити врло скупа јер има да просече три планинска лонца По другом нацрту имала би пруга ићи долином Ибра и Лима и морала би п есецати брег Смиљевицу, (1700 м.). Ова је пруга за 40 километара дужа од оне прве. Али је предео, кроз који ова пруга има да пређе, дивљи, нео брађен и слабо настањен, главне долине су опет врло уске. Иначе са стратегиског гледишта није згодна ни једна ни друга. Прва северна, што иде преко Сјенице и Новог Пазара, сувише је близу Србији, друга опет, јужна, јако је изложена нападајима са црногорске стране

Политички преглед.

Избор у Дешу. У мађарској независној странци врло су огорчени због посланичког избора у Дешу Прекјуче у вече била је на окупу цела странка у своме клупском локалу и онда су ту ствар ватрено претресали У клубу је био и претседник странке Кошут, и једва му је пошло за руком да их умири. Рекао је да треба прво сачекати поузданике странке да донесу поуздане податке. Чланови Кошутове странке ће оспорити тај избор и изнеће ту ствар пред сабор. Интерпелисаће о том и министра Андрашија и тражиће да се уклони велики жупан Бела Ваш, који је при избору чинио насиља. У уставној странци опет чуде се шт Кошутова странка жали толико за мандатом у Дешу Тај мандат није ни пре, још за либералног режима, припадао њима већ либералној странци Држе да су тужбе на Белу Ваша и друге владине органе, који су то корсе чинили насиља, потпуно неоправдање. Министар Андраши добиће податке о току избора баш од самога Ваша који долази у Будимпешту и онда ће Кошутовцима одговорити у сабору

Решавање војничких питања. У редовима независне странке једва да се осећа утисак говора ратног министра Шенајха. На одлучну изјаву Шенајхову, да команда остаје немачка, скоро се нико и не осврће. Теше се тиме, да с мађарске стране прво нико није ни учинио покушај да се решавање војних питања изнесе на дневни ред, друго кад би то Мађари покушали, свакако не би били одбијени, јер пакт са круном не чини тај покушај, да се реше мађарски војни захтеви, немогућим, већ их само везује за одређене погодбе Примећују даље, да се та питања имају рашчистити између круне и народа, а то признаје и Шенајх.

Турска и санџачка пруга. Велики везир Сури Беј изјаснио се пред енглеским дописником „Дељи Мела“ о одношају Турске према градњи нове пруге на Новопазарски Санџак овако: „Султан ће само он да пристати на аустроугарски план, ако га присили Немачка. У своје време морао сам путовати у Беч да се разаберем о њиховим жељама. Већ од више година водим преговоре о томе Султан је сваког часа готов да потпише ираду о градњи пруге од Србије на Сан-Ђовани ди Медуа, а ако би се извео аустроугарски план, да Русија преко Албаније добије отворен пут на Адрију“.

Изборна борба у Хрватској и Славонији.

Поузданички састанак српске народне радикалне странке у Митровици

У недељу, 10 (23) фебруара у 2 сата после подне, биће у Митровици, у Народном Дому, поузданички састанак српске народне радикалне странке за митровачки срез. На тај поузданички састанак доћи ће радикални кандидат, др. Миша Михајловић, да развије свој програм. С њим ће доћи још неки чланови управног одбора српске народне радикалне странке.

*

Самосталске смицалице. Пишу нам из Черевића: Пошто су се самосталци уверили, да се у илочком срезу Срби не загревају за православног Хрвата Манојловића, хтели су да унесу забуну у редове радикалне странке. Др. Коњевић из Черевића сазвао је овамо за 1. фебруар конференцију бирача. На позивницама се налазило и име нашег одлучног радикала, Младена Кракановића, али је његово име потписано без његовог знања. Истина је, да је било речи о конференцији, али та је требала да буде тек 4. фебруара. Зашто се др. Коњевић журио, не можемо да дознамо, али да то није било у реду, то је очевидно. Чудновато је, да поједини угледни радикали из Черевића нису добили позивницу. На конференцији је др. Коњевић препоручивао, да се за кандидата истакне архимандрит Бранковић и то ван странака. Ако пак нећемо да бирамо њега, онда дра Манојловића. Као што се види — дру Коњевићу је главно било, да осујети избор радикалног кандидата. Таман је др. Коњевић изрекао име дра Манојловића, а као из кутије искочи неки Хрват из Илока и замоли реч. Он је укратко изјавио, да су Хрвати истакли Манојловића и да ће за њега гласати сви Хрвати из Илока. Кад су неки изборници приметили дру Коњевићу, да виде куд он нагиње, он је плануо, и довикнуо: Ви паори лажете. Разуме се, да му нисмо остали дужни за ову увреду. Самосталци су и са нашег народног сабора терали ратаре. Конференција се разишла без икаква споразума. Самосталци су хтели да нас поцепају. Не би од њих ниједан гласали за Бранковића, јер су за Манојловића, али су хтели да нас забуне. Ми сви поштујемо архим. Бранковића, па не дамо, да се самосталци његовим именом послуже у кортешке сврхе. Тако смо бар за времена увидели, шта хоће самосталци. На Сретеније развио је овде програм радикални кандидат Влада Савић. Говорио је читав сат; врло лепо и смишљено протумачио нам је програм. Др. Коњевић је хтео да га доведе у забуну својим питањем о држању према бану Рауху, али му је Савић добро

Овако је исто и у књижевности радио Руварац. Његов „Кнез Лазар“ и „Монтенегрина“ нису ништа друго него испади личне нарави и само местимице стварно расправљање оног што се у наслову каже. Већ у Кнезу Лазару видело се, шта Руварац о Цноој Гори и Цноогорцима мисли. У „Кнезу Лазару“ видео се је сен „Монтенегрине“. „Зећани, ти лукавци од искога до данас!“ довикује он на стр. 406. подругљиво, а на идућој страни наставља: „Али су ипак дивни ти Зећани,“ да одмах затим (410) почне, *како зетски Балшићи нису били Срби него „Арбанаси или Власи!“* и како се Зећани „не хтедоше спустити са својих гора у поље Косово и тамо се с осталом својом браћом бити и крв своју пролити, већ на горама и у горама чекати *на излаз па плачкати мало по богатој Метохији* и около Призрена места и села, *што им је вазда у души било и остало*, па се вратити завичају своме у Зету питому...“

По овом испаду види се с колико је љубави Руварац приступио „Монтенегрини“, расправи *посвећеној понижењу политичне репутације Црне Горе*, као што је „Кнез Лазар“ писан у *истом циљу и истим осећајима према старој српској држави* Ово наглашујемо зато, јер се код Руварца не ради о истраживању и установљењу историчне истине, него неке идеје, коју је Руварац имао у глави, пре него што је „Монтенегрину“ почео писати. Проучавајући историју Црне Горе Иларијон је негде нашао градиво из којег *му се учинило*, да Црна Гора није била увек независна, како се то дотле држало. И тада је приступио прибирању градива којим би се та предумишљена идеја могла доказати. Да је тако радио и поступао, види се најбоље отуд, што он у „Монтенегрини“ не наводи ни један разлог у корист независности Црне Горе и што и тамо где очевидно за своје становиште нема разлога, градиво тако растеже, да је намера видљива. Има случајева где најпосле истину изврће и тексту такав смисао подмеће, да би и обичан човек с лакоћом ушао у траг намери, кад би му се ствар поле разумљиво представила, и сазнао о чему се у Монтенегрини ради.

Но то нису једине мане Монтенегрине. У ствари питања: да ли је Црна Гора од свог постанка па до 1878. била увек независна или је било момената, *кад је она била саставни део турске царевине и млетачке републике*, не може се изићи на крај само записима, белешкама и документима, него има и другог нечег, *а то је: државно право.* Ваља знати шта је држава, кад постаје и кад престаје, шта је државна независност, шта су у *разном добу* били атрибути самосталне државе, и шта су старе и нове државе имале као обележије своје државне самосталности? Тек кад се на сва ова питања подробно одговори, може се у савезу са овим ређи, да ли је Црна Гора под *Балшићима* (1367—1421.), под *Црнојевићима*, под *владикама* и под *Његошима* била независна или је била кадгод подчињена. *Са самим примерима Руварчевима не може се изићи на крај.* Руварац је зато морао се мало позабавити државним правом, даног врло опсежном науком, које почетци далеко у древна времена допиру. О старим грчким уставним и државноправним стварима нађиће човек трага у Херодоту и Тукидаду, Ефоросу из Кине, Филистрату из Сиракузе и другима. *Већ ови древни писци имали су поглед на државу и државне атрибуте.* Из саме једне чињенице није могуће рећи да државе није било, као што није могуће ни казати, да је било. По једном догађају из живота човека не могу се закључци на цео његов живот доносити. *Морале би се уочити све прилике, или у колико то није могуће све оне бар, које су расуђењу приступачне.* Не ради се о томе, да ли је и када који турски паша продро до Цетиња и ту се задржавао, харач утеривао и неку власт вршио, него о томе, *је ли Црна Гора од косовског доба била па до берлинског уговора независна држава или државној форми приближујућа се заједница племена српских или је она са својим знањем и силом прилика била саставни део турске царевине или млетачке републике.*